

ALTAN ÖYMEN VE KAYSERİ OLAYLARI

BİR İLKELİ GAZETECİLİK DERSİ VE 56 YIL SONRASINI ÖNGÖREN TARİHSEL UYARI

“Bu Türkiye’de devrimciliğin ölüm kalım mücadelesidir” *

Prof. Dr. Mesut Gülmez

1950’de *Ulus* gazetesinde Parlamento muhabiri olarak başlayan, sanırım en çok da köşe yazarı olarak on dolayında gazetede süren, *Ulus*’ta başlayıp *Cumhuriyet*’te noktalanın üç çeyrek yüzyıllık gazetecilik yaşamının uğrak yerlerinden biri *Akşam*’dı Altan Öymen’in.

Yurt dışındaydım o yıllarda, devlet burslusu bir doktora öğrencisi olarak...

18 yaşındaymış başladığında demek ki! *Akşam* gazetesinin 1969’un 10, 12 ve 26 Temmuz günlü sayılarında çıkan “fikri takip” ilkesinin örneği üç yazısını kaleme aldığında da 37 yaşındaydı Öymen. İlk yazı, “Başbakan Konuşmalıdır” başlıklıydı. Onu, “İnönü ve CHP Açık Konuşmalıdır” dediği ikincisi izledi. Demirel’in “kem küm” etmeksizin konuşmasını beklemiş ama “boşuna” olduğunu görmüş olmalı ki iki hafta sonra peşini bırakmayıp adını koyduğu konuyla ilgili üçüncü yazısını kaleme aldı Öymen: “Sahi! Bir Kayseri Olayları Vardı...”

Hiç ama hiç haksız değildi Altan Öymen! Çünkü yaşanmış bir “Kayseri Olayları” vardı ve gerçektir! Çünkü Nadir Nadi de, 10 ve 13 Temmuz’da kaleme aldığı “Nerde Kanun?” ve “Kaçınıcı Ders Bu?” başlıklı Başyazılarında, Ekim 1969 genel seçimleri için Marmara Bölgesinde çıktığı erken seçim gezilerinde, Başbakan Süleyman Demirel’in Kayseri Olayları konusunda “kem küm” etme anlamı taşıyan demeçler verdiğini, “esas konuyu tümüyle ele alama(dığını)”, Kayseri Olaylarında “suç işleyenlerin gericiler olması ihtimalini düşün(düğünü), onlara karşı açıkça cephe almaya cesaret edeme(diğini)” vurguluyordu.

Çünkü Abdi İpekçi’nin de Olayların ertesi günlerde ardı sıra kaleme aldığı *Milliyet*’te çıkan Durum Başyazılarının konusu buydu...

Başbakan Demirel, ancak üç gün sonra verdiği demeçte şu açıklamada bulunmuştu:

“Olayla AP’nin İlgisi Yok!”

Başbakan “Olay” demiş olsa da, Olaylar olmuştu Kayseri’de. Önce Alemdar Sineması’nda, Türkiye Öğretmenler Sendikası’nın (TÖS) 2. olağan genel kurulun ikinci günü iki saat kadar süren 800 öğretmeni yakma amaçlı saldırılar oldu.

* Bu makaleyi, *TÖS Tarihinde Bir de Kayseri Olayları Vardı* başlıklı -henüz yayınlanmamış- kitabımın Altan Öymen’in Kayseri Olaylarıyla ilgili yazı ve yorumlarına ayırdığım sayfalarından özetledim.

Yazılarını okuyup değerlendirdikten sonraki günlerde ve aylarda, tanışmadığım Altan Öymen’e *Akşam*’daki yazıları anımsatıp görüşme düşüncemi gerçekleştiremedim ne yazık ki!

Genel Başkan Fakir Baykurt, ardı sıra çıkarılan yangınlar nedeniyle saldırıların adını koymuştu:

“Yakacaklar bizi!” “Yakacaklar hepimizi!”

Öğretmenlerin kurtarılmasından sonra da, güvenlik güçlerinin gözlerinin önünde, engelle(ye)mediği saldırılar kent içinde sürdürüldü. İçlerinden biri, asıl özelliğinin yanı sıra çirkin mi çirkindi! Yüz karasıydı, iğrençti! “Adi zabıta vak’ası” değildi yani, İçişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada ileri sürebildiği gibi!

Demirel, partisinin Olaylarla ilgisinin bulunmadığını söylese de, Genel Başkanı olduğu Adalet Partisi’nden Kayseri Milletvekili olan Mehmet Ateşoğlu’nun, ordunun gecikerek de olsa 8 Temmuz’da ancak öğle saatlerinde önlediği Alemdar Sineması’ndaki Olaylardan iki gün sonra, ama bu açıklamasından bir gün önce gazetelerde – ve “Müstakil Siyasi Sabah Gazetesi” *Bugün*’de tam metniyle- yayınlanan yazılı demeç ortadaydı. En azından zihinlerde soru işaretleri doğuran demeç, Milliyet’te şu manşetle verilmişti:

“ATEŞOĞLU: MOSKOF UŞAKLARINI KÖPEK GİBİ GEBERTECEĞİZ!”

Endonezya’ya da gönderme yapılan bu demeç hakkında, ne Genel Başkan İsmet İnönü’nün ne de Genel Sekreter Bülent Ecevit’in, CHP adına yapılmış herhangi bir açıklamasına rastladım gazetelerde! Yani, CHP de tepkisizdi, görmezden geliyordu Demirel gibi!

Muammer Aksoy, Olayların üçüncü günü, Türk Hukuk Kurumu Başkanı sıfatıyla Başbakanın ve AP’li Ateşoğlu’nun demeçlerinin yanı sıra, CHP’nin tutumunu da eleştirdi. Birkaç hafta sonra da Parti Meclisi’nden ve CHP’den ayrıldığını açıkladı...

TÖS’ün 2. olağan genel kurul toplantısının yapıldığı Alemdar Sineması salonunda 8 Temmuz 1969 Salı günü yaşanan, ne yazık ki TÖS Tarihi’nin unutulmuş ve unutturulan sayfalarından biri olan **KAYSERİ OLAYLARI**, “saman alevi” gibi belleklerden silinip gitti. Hiçbir şey olmamışçasına sanki!

Ancak onyıllar sonradır ki, yaşayan tanıklardan bazılarınca kaleme alınan anılar arasında birkaç sayfalık yer bulabildi. Bilimsel araştırma ve incelemeye değer bulunmadı!

İlk hafta ve aylarda *TÖS gazetesi* ile *İmece* dergisinde, Olayları yaşamış tanıkların anılarının anlatıldığı imzalı ve imzasız birkaç yazıyla sınırlı kaldı. Ancak 2 Temmuz 1993 **Madımak Katliamı**’ndan sonra çıkan bazı yazılarda “**Madımak Alıştırmaları**” olarak tanımlanıp anımsandı. O kadar!

Kuşkusuz, bunları yazarken, özellikle TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt’un, Olayları izleyen hafta ve aylarda ne İçişlerine tarafsız (!) “seçim Bakanı” olarak atanan Prof. Dr. Ragıp Üner’e yazdığı mektubu (verdiği muhtırayı), ne *Cumhuriyet*’te çıkan yazılarını, ne de özellikle yaşamöykülerinden biri olan *Bir TÖS Vardı*’da ¹ Kayseri Olaylarına ayırdığı sayfaları görmezden geliyorum...

Akşam, Cumhuriyet ve Milliyet’te anmakla yetindiğim Başyazılar -ve aynı günlerde AP iktidarının ödünsüz destekçisi olan gazetelerde köşe yazıları- yayınlanırken, Kayseri Olayları aynı günlerde örneğin *Bugün*’de, şu manşetlerle duyurulmuştu:

“800 Solcu Ölüm Terleri Döktü. Kayserililer Komünistleri Tepeledi.”

¹ Fakir Baykurt’un, Duisburg’ta 28 Ocak 1995’te yazdığı Birkaç Söz’de, “güzel öyküsü içinde yer aldığından” özyaşam kitapları arasına kattığını belirttiği *Bir TÖS Vardı*, Kayseri Olaylarından 25 yıl sonra yazıldı ve 30 yıl sonra 1999/2000’de yayınlandı.

“Azgın Solcuların Doldurduğu TÖS Kongresi İptal edildi.

Kayserililer, ‘Allah, Allah’ Sesleri ile TİP İl Binasını Yerle Bir Ettiler.”

Akşam, 10 Temmuz 1969, s. 1 ve 7

Altan Öymen, İnönü ve Ecevit’e CHP adına konuşmalarının zorunlu olduğunu belirttiği “konuşan başlıklı” üç yazısından ilkinde, *Bugün*’ün manşetinin yanı sıra *Adalet* gazetesinin, daha ilk günlerde Olayların suçlusunu ilan etmekten kaçınmadığı şu manşetini de aktardı yazısında:

“Kayseri’de Solcular İki Camii Dinamitledi.”

Başbakan gibi üst düzeydeki güvenlik görevlilerinin de “sükutu tercih” ettiklerini, Demirel’in ise gazetecilerin kendisine yönelttiği soruya, **“Söylenecek Hiçbir Şey Yok!”** yanıtı verdiğini, oysa Kayseri Olaylarının böyle bir yanıtla “geçiştir(ilecek) kadar basit bir olay” olmadığını belirten, kent içindeki saldırıları bir bir sıralayan, “hele asayiş kuvvetleri(nin) olayı önlemekte kısmi bir başarı bile gösterememiş” olması karşısında, “bir Başbakanın ‘Söyleyeceği bir şey olması lazımdır” diyen Altan Öymen, kendisine şu soruları yöneltir ve yanıt bekler:

“Başbakan bu tecavüzleri kınamıyor mu?

Bu tecavüzlerin önlenememesini ne ile izah ediyor?

Bunu kamuoyuna açıklamaya mecburdur.”

Açıklamada bulunma görev ve sorumluluğunun yerine getirilmemesinin anlamını da, yorumu gereksizleştiren şu son cümlesiyle belirtir Öymen:

“Açıklamazsa, onun (**Başbakanın**) hakkında da, bu tertiplerin başında, ya da içinde bulunduğu şüphesi olmasa bile, **bu tertipleri en azından gülümseyerek karşıladığı şüphesi, kamuoyuna hâkim olur...**”

Altan Öymen ikinci yazısında, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 1968'deki Konya Olaylarında "tertipçilerin ve bu tertiplere karşı çıkmayan İçişleri Bakanının (Faruk Sükan'ın) karşısında hemen ve açıkça vaziyet almış", "İstanbul'daki Kanlı Pazar olayları sırasında hükümeti, sağcılarını tutmak, solcuları bile bile ezdirmekle suçlamış" olduğunu da anımsattı yanı sıra.

Genel Sekreter B. Ecevit'in ise, "4 daktilo sayfası tut(tuğunu)" belirttiği demecinde, hiç değilse "Geçmiş olsun" dediğini (!), ancak "olayın üzerine yürüme(diğini), mesela hükümeti 'saldırıları önlemedi, suçluları meydana çıkarmadı' diye kınama(dığını)" belirtmiştir.

Ne var ki Öymen, Ecevit'in demecinin içerdiği yorumlarla "iyi bir gazete makalesi" olabileceğini, ancak Başbakanın "Kayseri olayı büyütülecek olay değildir" sözleriyle benzer olayları "teşvik edenlerin yakasına yapışmak, Kayseri olayının, asıl küçültülecek bir olay olmadığını ... kamuoyuna ilan etmek" gerektiğini vurgular. Olaylar sırasında Heybeli Ada'daki konutunda bulunduğunu belirttiği İnönü'nün susuşunun ve Ecevit'in "yasak savıcı" demecinin, "CHP'deki bu tutum değişikliğinin gözden kaçmamış" olduğunu belirtir. Göz ardı edilmemek gereken "CHP'nin irticaa karşı tutumundaki bu değişikliğin", "Yaklaşmakta olan seçimlerde Kayseri'de bir miktar oy kaybetme endişesine" bağlanmış olmasını eleştirir. Eğer İnönü'nün ve Ecevit'in suskunluklarının nedeni bu siyasal kaygıysa, bunun "küçük", "yanlış", "kısa ve dar görüşlü hesaplar" olduğunun altını çizer. "Kayseri halkı(nın) bir saldırganlar topluluğundan ibaret" olmadığını anımsatır.

Akşam, 12 Temmuz 1969

Ve Altan Öymen 56 yıl önce, büyük bir öngörüyle, 1969'da 19 yıllık bir CHP üyesi olarak değil, ilkeli bir gazeteci olarak, geleceğe yönelik, "kulaklara küpe olması" gereken şu tarihsel uyarılarda bulunur:

"... Çünkü dün Konya, İstanbul ve Ankara, bugün Kayseri derken yarın irtica memleketin bütün merkezlerinde ve şimdiye kadarkinin beteriyle patlarsa ortada ne bugün hesabı yapılan seçimden, ne popülerliği kaybedip etmeme meselesinden eser kalır.

Bu olayları yaratanlar sonunda kafaları ezilse de ilk karambolde Endonezya işi uygulamalara girişirken 'Canım bu CHP'liler Kayseri olayları sırasında bizim karşımıza pek çıkmamışlardı. Hadi onları öldürmeyelim' demezler.

Onun için **CHP**, gözündeki sadece seçim platformunu gösteren gözlüğü çıkarıp biraz etrafına bakmalıdır. Ve **etrafında seçim hesaplarının önemini hiçe indiren bir ölüm kalım mücadelesinin dolaştığını görmelidir. Bu Türkiye’de devrimciliğin ölüm kalım mücadelesidir** ve CHP’nin yeri de kendisi istemese de, safların dışına çıkmak için çabalasa da devrimciliğin saflarındadır. Onu devrimler yaratmış, devrimler büyötmüştür çünkü. (...)

Başta İnönü olmak üzere CHP açık konuşmalıdır. Başbakanın laf kaydırmacaları yaptığı ve bu kaydırmacalarla ‘Solcuları Endonezya’daki gibi geberteceğiz’ diye bildiriler yayınlayan AP milletvekillerinin salyalı ağızlarını desteklediği bir ortamda **hiç olmazsa ana muhalefet partisi olarak CHP sesini çıkarmalıdır.**

Eğer irticadan çoktan yediği ve ne yaparsa yapsın silemeyeceği ‘Zındık’ damgasının yanına bir de **devrimciliğin ‘AP’nin suç ortağı’ damgasını vurmasını istemiyorsa.** Yani bir gün, ne Musa’nın, ne İsa’nın yüzüne baktığı renksiz ve şekilsiz bir hukuki varlık olarak siyaset sahnesinden silinip gitmek istemiyorsa.”

Altan Öymen, 8 Temmuz 1969’da Kayseri’de Alemdar Sineması’nda, canlı canlı yakılarak öldürölmek istenen 800’ü aşkın TÖS delegesi ve dinleyici öğretmenin, Kayseri Valisi A. Asım İğneciler’in yardım istememekte direnmesi nedeniyle ordunun geciken müdahalesiyle kurtarıldığı Kayseri Olaylarında, yalnızca iktidarı değil, 18 yaşında üye olduğı 1950 seçimlerini kaybeden partisi CHP’yi “kem küm” etmeksizin, “laf kaydırmacılığı” vb. yollara başvurmaksızın eleştirirken hem tarihsel bir uyarıda bulunmuş, hem de ilkeli gazetecilik dersi vermiştir.

CHP Genel Başkanlığı görevinin kısa sürmüş olmasının temel nedeni bu tutum olsa gerek!

Altan Öymen’in “Sahi! Bir Kayseri Olayları Vardı...” başlığıyla 26 Temmuz’da yayınlanan üçüncü yazısı, gazeteciliğin evrensel etik ilkelerinin, özellikle mesleksi ve kişisel bağımsızlık ilkesinin kapsamında ve özünde bulunduğunu düşündüğüm “fikri takip” örneğidir.

Akşam, 26 Temmuz 1969, s. 1 ve 7

Kayseri Olaylarını izleyen haftalarda tüm gazetelerin manşetlerinde yer almaya başlayan “ay yolculuğu”nun başarıyla sonuçlanmasının ardından “astronotlar indikten sonra aklıma geldi” diyerek, taradığım gazetelerle sınırlı olarak saptayabildiğimce, Olayları anımsatan tek yazardır Altan Öymen. Kayseri Olaylarının üzerinden henüz tamı tamına 18 gün geçtikten sonra yayınlanan yazısında, benim 55 yıl sonra önce DİSK-AR’da yayınladığım dizi makalelerle ² gündeme taşımayı borç bildiğim “unutturma ve unutma” olgularını anımsatmak istemiştir Öymen:

İzleyip izlemediğini bilmediğim TÖS gazetesi ile *İmece* dergisinde, gerek Olayların maddi yönlerine gerekse değerlendirilmesine yönelik imzasız ve imzalı yazıların yayınlandığı bu günlerde, hem öğretmenlerin Alemdar Sineması’nda diri diri yakılmak istendiği ve hem de kent içinde serbestçe sürdürülen Kayseri Olaylarının “*unutma*” değil, kanımca Demirel iktidarının ve üst bürokrasinin yanı sıra, asker / ordu dışında güvenlik güçleri ile yargıyı da kapsayan “*unutturma*” boyutuna ilişkin sorularını ve saldırıları, “astronotlar indikten sonra aklımıza geldi” diyerek, bir kez daha anımsatıp sıralamıştır Altan Öymen:

“Şu Kayseri Olayları ne oldu?”

Camilere bomba koyan ve iktidar çevrelerince, ‘Solcu’ oldukları iddia edilen ‘*sabotajcılar*’ *hâlâ yakalanamadı mı?*

Solcuların nefes alışlarını bile takip ettiğini söyleyen İçişleri Bakanı Faruk Sükan, koca bir şehrin ortasında, kendilerini sadece nefesleriyle değil -bir habere göre- Volkswagen marka arabalarıyla belli eden bu ‘çete’nin izini hâlâ keşfedemedi mi?

Bir de bomba olayından sonraki olaylar zinciri var: Ay yolculuğu sırasında bir gazetenin ancak iç sayfasına (s. 1) girebilen küçük bir haberde, bunların sorumlusu olarak *beş kişinin yakalanıp tevkif edildiği* bildiriliyordu.

800 kişilik TÖS kongresini basıp öğretmenleri dövenler, aynı anda şehrin bir başka yerindeki kitapevlerini yağma edenler, TİP ve TÖS merkezlerini yerle bir edenler, otelleri basıp kadın soyanlar hep bu beş kişi ise, bunları, insanüstü yetenekleri için tebrik etmelidir (!) (s. 7).

Öymen, üçüncü haftası bile dolmadan Kayseri Olaylarını özetle bir bir anımsattığı “manzara”yı yine “ironik” tavsiyelerle noktalamadan önce, Demirel hükümetinin başından beri izlediği “büyütmeme”, unutturma, duyarsızlık ve en önemlisi cezasızlık olgularını şu satırlarıyla vurguladı:

“Bütün bunların kimse fazla üzerinde durmadı. ‘Çengi’ unutuldu.” ³

Kayseri polisine, savcısına, başındaki hükümete bir şey soran yok. Hapishanedeki beş kişi halinden şikayetçi görünmüyor.

Ateşoğlu adında bir AP Milletvekilinin de ‘İyi oldu. Daha da beter edeceğiz’ diye yayınladığı bildiriler de, ***ana muhalefet partisi dahil, kimsede fazla etki yaratmadı.***

Elinde hükümet hakkında gensoru istemekten, ondan kamuoyu önünde hesap sormağa kadar bir sürü denetleme imkânı bulunan ***CHP’nin yaptığı***, eline mendil alıp kendi kendine dövünür gibi, ‘***Vah vah. Çok üzüldük***’ demekten ibaret kaldı” (tüm vurguları ben yaptım).

Öymen, ayrıntılarıyla ve özellikle Kayseri Olaylarının en iğrenç saldırılarına uğrayan Ayşe Çeliksoy için “iktidarcı basında ‘Çengilere bu işi yapmak mübahtır’ der gibi, onun çengiliğinden” söz edildiğini, Ateşoğlu’nun “Daha **da** beter edeceğiz” diye yayınladığı bildiriler(in) de ana

² <https://arastirma.disk.org.tr/?tag=mesut-gulmez>

³ Nedeni, “adi bir zabıta vak’ası” sayılması olsa gerek!

muhalafet partisi dahil, kimsede etki yaratmadı(ğını)”, CHP’nin tutumunun da “ ‘Vah vah. Çok üzüldük’ demekten ibaret kaldı(ğını)” yazısının “Tavsiye Olunur ki...” başlıklı son bölümünde “ironik” tavsiyelerini sıralamıştır.

Kolayca anlaşılacağı için ilk ve son cümlelerini aktarmak yeterli olacaktır:

“Birine ya da birkaç kişiye kızıyor musunuz? Bir yolunu bulup, bulunduğunuz yerdeki caminin önünde bir bomba, hatta isterseniz bir mantar tabancası patlatın. Ve ilan edin ki bunu ‘solcular’ yapmıştır. ...

Daha ne bekliyorsunuz? Gidip bombaya benzer bir şey bulsanıza!” (s. 7).

Sanırım, makaleye Sonuç Ereğiyle birkaç satır bile yazmaya gerek kalmaksızın , Altan Öymen’in başlığa koyduğum, kulaklara küpe yapılmasını belirttiğim, cümlesini yinelemek yeterli olacaktır:

“Bu Türkiye’de devrimciliğin ölüm kalım mücadelesidir”